

DRÁTOVANÉ šperky

Alena Samohýlová
Alena Vondrušková

- řetízký a řetězy
- náhrdelníky
- náušnice
- závěsy a přívěsky
- prsteny
- náramky
- spony

Šikovné
Ruče

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

OBSAH

Úvod	5	Náhrdelníky s ornamenty	41
Materiál	6	Náhrdelník a náušnice s kytičkami	42
Povrchové úpravy	8	Náhrdelník paví oka	44
Nářadí	9	Náhrdelník s kameny	46
Základy techniky	11	Závěsy a přívěsky	47
Ohýbání drátu	11	Korálky ze spirál	47
Stáčení drátů	14	Kulička ve spirále	50
Ploché spirály	15	Rozeta	51
Pružinové spirály	16	Plastická spirála	52
Štípané kroužky	18	Černý kámen	54
Drátěné korálky	19	Břidlice	55
Nastavování a začištění drátu	21	Kámen v síti	56
Uzávěry a závěsy	22	Kámen s ornamenty	57
Kombinace drátu s jinými materiály	25	Acháty	58
Řetízky a řetězy	26	Zlaté srdce	60
Řetízky z kroužků	26	Měděné ornamenty	61
Řetízky se spirálkami	28	Ptáčci	64
Řetízky z článků	29	Náušnice	65
Černý řetízek	30	Náušnice s kolečký	65
Měděný řetízek se spirálami	32	Zlatá náušnice	65
Masivní řetěz	33	Náušnice se spirálou	66
Náhrdelníky	34	Náušnice paví oko	67
Náhrdelník s plošnými spirálami	34	Barevná náušnice	68
Náhrdelníky s pikotkami	36	Prsteny a náramky	69
Smyčkové náhrdelníky	39	Prsten se spirálkami	69
Kroucený náhrdelník	40	Prsten s kytičkou	70
		Prsten s copánky	71

Proplétané prsteny	72
Náramek se spirálami	73
Dvoubarevný náramek	74

Spony 75

Černá jehlice	75
Spony do vlasů	76
Motýl	77
Brož – leknín	78
Spínací špendlíky	80

DRÁTOVANÉ ŠPERKY

Bronzové, zlaté či železné dráty užívali lidé k výrobě ozdob a šperků v pravěku i ve středověku. Nejstaršími technikami bylo stáčení spirál, kroužků a volut ze silných drátů, často různě spojovaných. Tyto ozdoby nosili muži i ženy jako náramky, prsteny, záušnice, jehlice, spony nebo pro Keltů typické nákrčníky. Ozdoby z drátů bývaly také součástí zbraní a zbroje, zdobily štíty nebo jílce mečů a dýk. Výroba drátů však byla složitá, a proto byly šperky výsadou těch nejbohatších.

Uplynulo několik století a drátenictví se objevilo na Slovensku jako svébytné rukodělné řemeslo. V sortimentu vandrovních dráteníků se však žádné ozdoby či šperky neobjevovaly, jejich práce byla zaměřena na opravy a na výrobu užitečných věcí pro domácnost a hospodářské dvory. Až koncem 20. století, kdy drátenictví zažilo nebývalý návrat, se mnozí výrobci začali zabývat i tvorbou jemnějších výrobků, určených k dekoraci. Dnes snad neexistuje druh šperku, který by nebylo možné z drátů vyrobit. Ornamenty stáčené ze silných drátů připomínají keltské či slovanské ozdoby naleze-

né při archeologických vykopávkách. Další šperky využívají starých postupů, převzatých z tradiční textilní výroby. Jiné techniky jsou čistě drátenické, od klasických spirál až k volným variacím a originálním tvarům. Současná móda přeje kreativní rukodělné tvorbě a dobrým nápá-
dům. A protože drátenické techniky nejsou složité, může si originální šperky vyrobit opravdu každý.

MATERIÁL

Z mnoha druhů drátů, které jsou dnes k dispozici, využíváme pro tvorbu šperků hlavně ty slabší a jemnější. Důležitá je i jejich barevnost, protože u některých výrobků hrají barevné kombinace důležitou roli. Nejčastěji budeme používat ocelové chirurgické dráty a různobarevné měděné s lakovaným povrchem.

Pevný a kvalitní chirurgický (zubařský) drát z ušlechtilé oceli má nerezovou úpravu, a tedy stříbrnou barvu. Stříbrné jsou i měděné pocínované tzv. včelařské dráty, jejichž

odstín přechází více do bílé. Matně stříbrné až šedé bývají železné pozinkované dráty. Zlatou barvu zastupují mosazné nebo měděné pozinkované dráty, typicky tmavě zlatý odstín má i surová měď. V případě měděných drátů, upravených lakováním, si můžeme vybírat z mnoha nejrůznějších barev od béžové, oranžové a červené až po sytou modrou či černou. Klasické železné dráty se při tvorbě šperků používají spíše výjimečně při výrobě masivnějších kusů, kde má jejich černá barva své opodstatnění.

Na jemné řetízky a náhrdelníky používáme slabší dráty v průměrech od 0,2–0,6 mm, silnější pak na masivní řetězy nebo různé typy

Většinu potřebného materiálu si opatříme v prodejnách zaměřených na kutilství nebo v železářství. Chirurgický drát nabízejí

špon a broží. Měděné dráty jsou měkké a snadno tvarovatelné, a to i ve větších průměrech. Můžeme s nimi bez problémů pracovat až do síly 1,2 mm. Ocelový chirurgický drát je méně poddajný, a proto volíme spíše měkký nebo střední stupeň tvrdosti.

prodejnou zdravotnických potřeb, včelařské dráty zase obchody pro včelaře. Materiály, které budeme používat, nejsou nijak zdravotně závadné. Chirurgické dráty bývají dokonce opatřeny zdravotnickým atestem.

Povrchové úpravy

Většina drátovaných šperků přichází do styku s kůží a může tak na ně působit vlhkost a pot. Na dráty z oceli nebo s povrchovou úpravou to nemá žádný vliv, změny mohou nastat jen u surové mědi (vznikají zelenkavé skvrny) nebo u železa (koroze). Proto je lepší používat lakovanou měď. Železné dráty můžeme opatřit povrchovou úpravou zvanou tanátování. Provádí se

pětiprocentním roztokem taninu v lihu a vodě, kterým dráty natřeme nebo do něj výrobek ponoříme. Po oschnutí se vytvoří ochranná vrstva, která navíc sjednotí povrch do jednoho barevného odstínu. Někdy se používá také tenká vrstva bezbarvého laku. Tuto povrchovou úpravu ale musíme pečlivě zvážit, protože často je matný povrch drátů mnohem vhodnější.

NÁŘADÍ

K drátování není potřeba velkého množství nářadí a pomůcek. Důležité jsou kleště s různě tvarovanými čelistmi. Určitě budeme potřebovat štípačky, kleště s kulatými čelistmi na ohýbání a stáčení drátů, s plochými čelistmi na zalamování drátů nebo jejich pevné držení, zoubkované, v nichž se ani silnější drát nesmeká. Kleště se špičatými

čelistmi pak využijeme při práci se slabými drátky. Druhou skupinou nezbytných pomůcek jsou kovové tyčinky a trubičky na navíjení spirál. Je dobré mít jich v zásobě víc a s různými průměry. Na rozdíl od drátování větších předmětů využijeme při tvorbě šperků spíš ty tenké. Na nejjemnější spirály dobře poslouží větší jehla nebo dlouhý

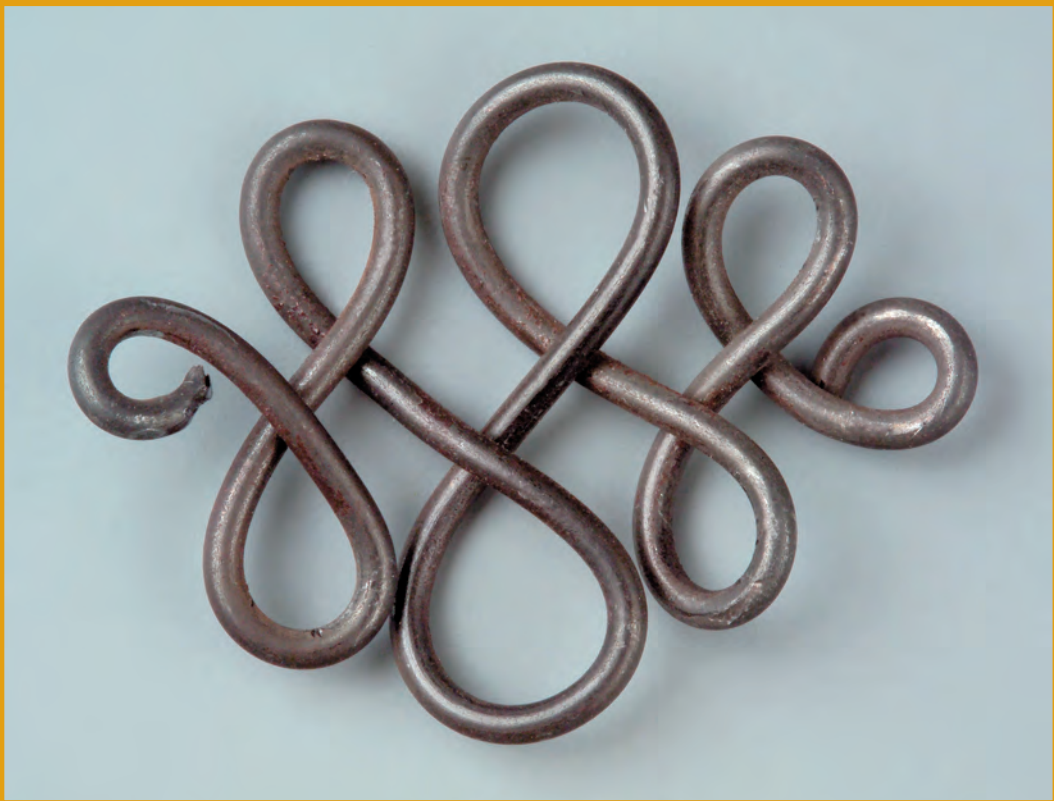

hřebík. Často budeme potřebovat i pletací jehlice, které jsou označovány číslly vyjadřujícími průměr v milimetrech. Silnější tyčinky nebo trubičky o průměru 2 a více cm se zase budou hodit na stejnoměrné ohýbání drátů a vytváření ok. Většina těchto pomůcek má kulatý profil, ale občas můžeme potřebovat i tvar trojúhelníku nebo čtverce. Pro jednorázové použití postačí i tyčinka vyrobená z tvrdého papíru, i když s pevnou kovovou se přece jen lépe pracuje.

Pro přípravu slabých drátů je dobré mít při ruce kousek kůže,

kteřá pomůže drát vyrovnat a zároveň očistit. Jemným smirkovým papírem na kovy můžeme zabrušovat ostré konce odštípnutých drátů. Kromě toho budeme občas využívat kladívko na sklepávání spirál nebo vyrovnávání drátů.

I když je drátování především rukodělná práce, objevují se na trhu různé mechanické pomůcky, usnadňující některé úkony. Jedná se například o jednoduché strojky pro rychlejší navíjení spirál nebo destičky s kolíky, které slouží k ohýbání drátů a vytváření ornamentů.

Ohýbání drátu

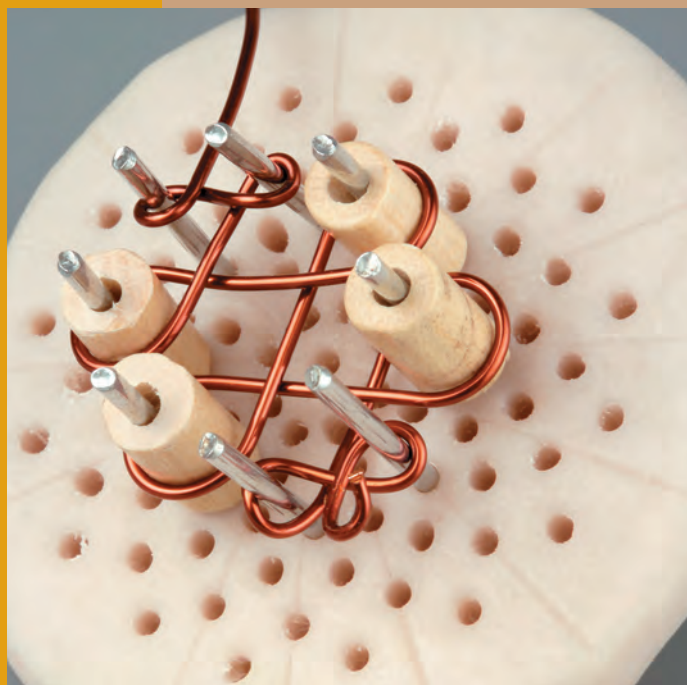
Vlnovky a obloučky jsou součástí mnoha drátovaných šperků, u některých typů dokonce hlavní. Hladký oblouček vytvoříme tak, že drát ohneme kolem kovové tyčinky s takovým průměrem, jak velký oblouk nebo kruh potřebujeme. U složitějších článků řetízků používáme někdy dvě tyčinky v určité vzdálenosti od sebe, kolem nichž drát obtáčíme a zajistíme tak stejný tvar i velikost.

Pro ohýbání drátu si můžeme opatřit nebo sami vyrobit jednoduchou pomůcku – destičku

s kolíčky. Může být dřevěná anebo jako v našem případě z moduritu, s otvory v pravidelných intervalech. Do nich se zasunují dřevěné nebo kovové kolíčky, které mohou mít různý průměr pro různé velké obloučky. Drát pak kolem nich podle předem rozmyšleného schématu obtáčíme. Na destičce můžeme pracovat se silnými i slabšími dráty, záleží

jen na umístění kolíčku a jejich velikosti.

Drobné obloučky vytváříme také na kleštích s kulatými čelistmi, do nichž zachytíme konec drátu a vedeme jej kolem jedné a následně i kolem druhé čelisti tak, abychom získali tvar písmene S. Po dokončení jej stáhneme, drát znovu nasuneme a stejným způsobem pokračujeme v ohýbání dalších obloučků. Na vlnovku s ostřejšími vrcholy použijeme kleště s plochými čelistmi. Drát držíme v jedné ruce a mírným potočením kleští jej zalamujeme do potřebných úhlů.

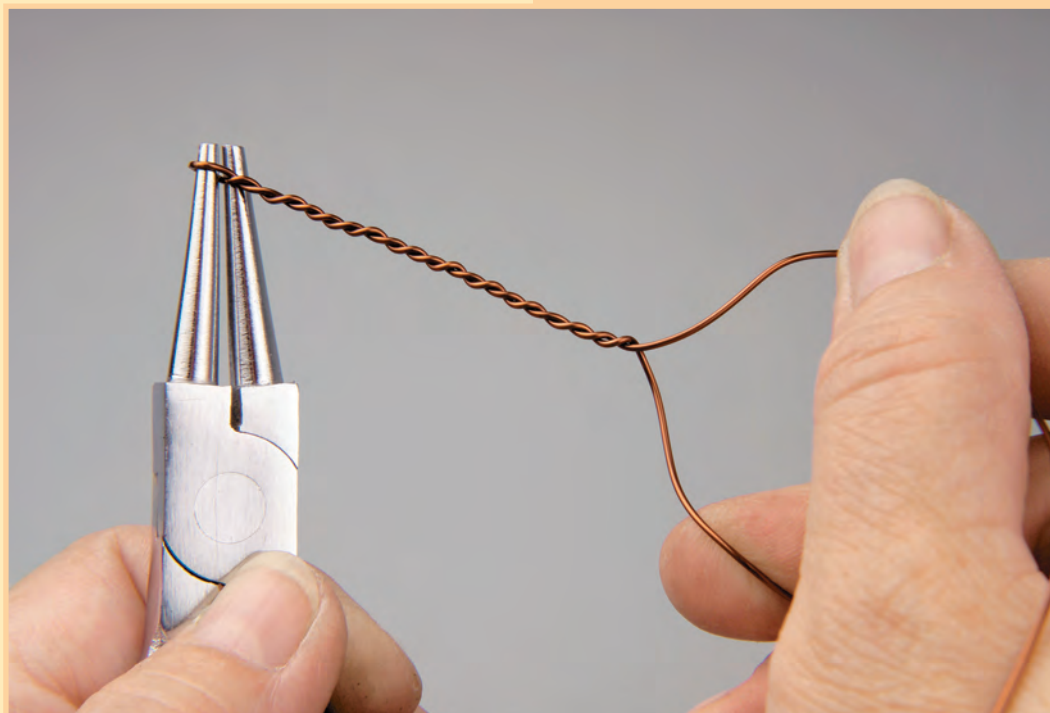

Stáčení drátů

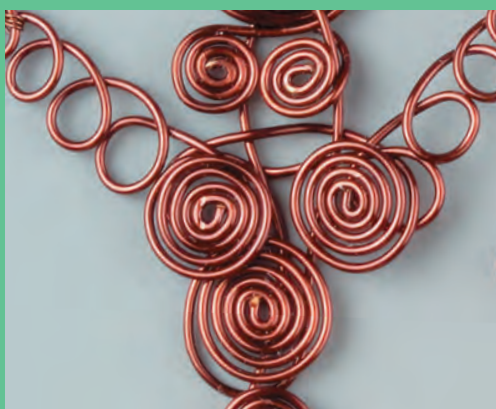
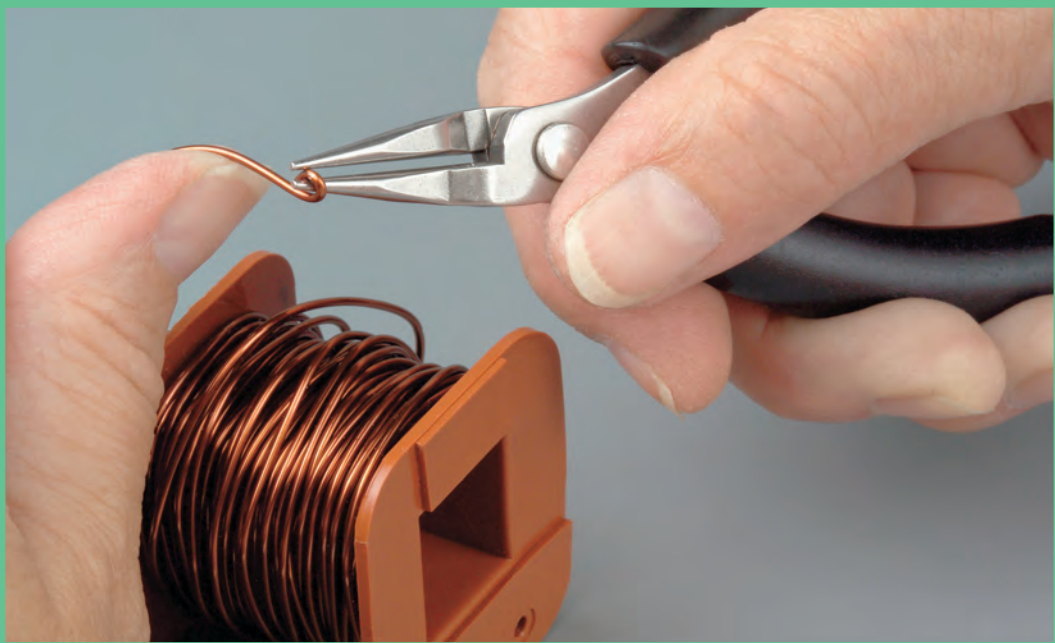
Nejčastěji stáčíme dva dráty, lze však použít i tři a více. Silnější dráty zkrucujeme pomocí kleští, kterými přidržujeme drát v ohybu, druhou rukou stáčíme. Pro ruční stáčení si drát přehneme v polovině a do ohybu vložíme tyčinku. Jednou rukou jí pomalu otáčíme, zatímco v druhé přidržujeme volné konce drátu co nejdál od sebe. Pravidelného zkroutení dosáhneme udržováním stále stejné vzdálenosti volného drátu od stáčeného místa a stejného úhlu rozevření volných konců. Použít můžeme i elektrickou

nebo jednoduchou ruční vrtačku (svidřík), do jejichž čelistí upneme konce drátů.

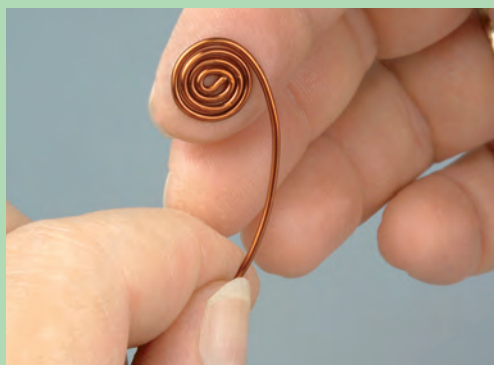

Ploché spirály

Pravidelně stočený drát do spirály je velmi jednoduchý, ale efektní a často používaný prvek drátovacích šperků. Ze slabších drátů jej vytvoříme bez problémů jen v ruce, při zpracování silnějších použijeme kleště s kulatými čelistmi. Na nich

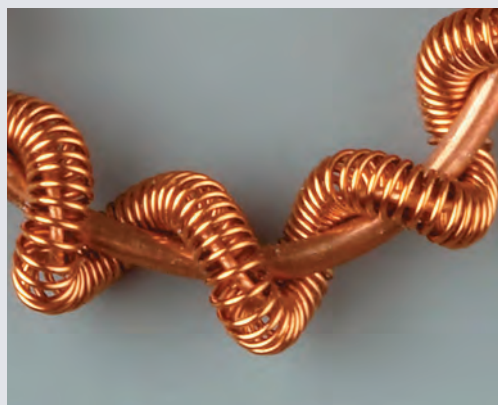
vytvoříme střed spirály, malé očko, kolem něhož pak drát stáčíme druhou rukou. Očko stále pevně držíme v kleštích. Při výrobě hodně husté spirály použijeme kleště s plochými čelistmi, v nichž přidržíme první závit. Budou tak pravidelné a v rovině.

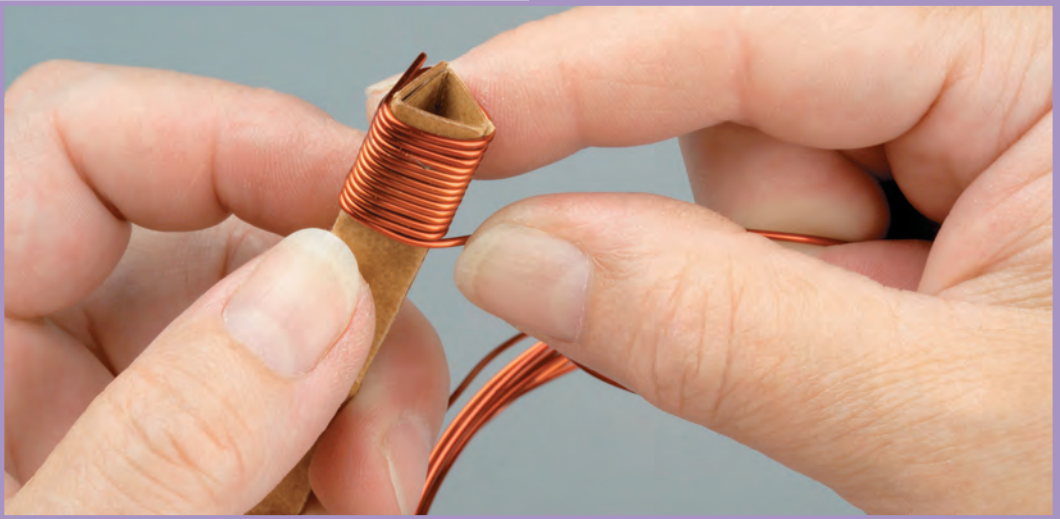
Pružinové spirály

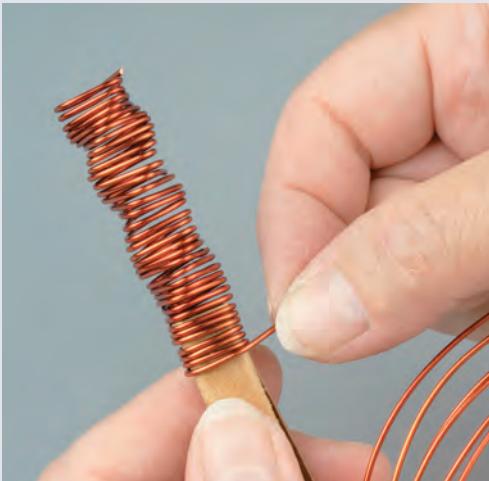
K výrobě různě velkých pružin budeme potřebovat zásobu kovových tyček, jehlic i silných jehel nebo dlouhých hřebíků. Na ně navijíme hustě drát. Natočená spirála by měla být pevná a pravidel-

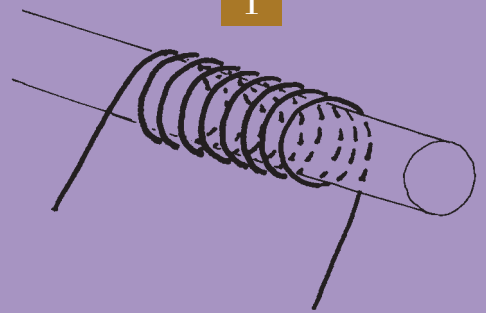
ná. Pak ji opatrně z tyčky stáhneme. Hotové pružiny se nejčastěji používají v původním stavu, od malých s několika závity až po dlouhé, tvořící celý náhrdelník. V takových případech jimi provlékáme silnější drát, aby dobře držely tvar. Jindy se pružiny roztahují a kladívkem vyrovnávají do ornamentálních pásů (*obr. 1 a 2*) nebo slouží jako základ k výrobě drátěných korálek. V některých případech můžeme pro navíjení spirály použít i tyčinku s jiným profilem než kruh, například s trojúhelníkem. Taková spirála má pak nečekané výtvarné efekty.

Pro výrobu drátovaných šperků budeme většinu spirál natáčet jen v ruce, při práci se slabšími dráty to není problém. Pomoci může vyvrtný otvor v kovové tyčce, do něhož lze zachytit začátek drátu a tak zabránit jeho protáčení. Existují však i různé druhy speciálních naví-

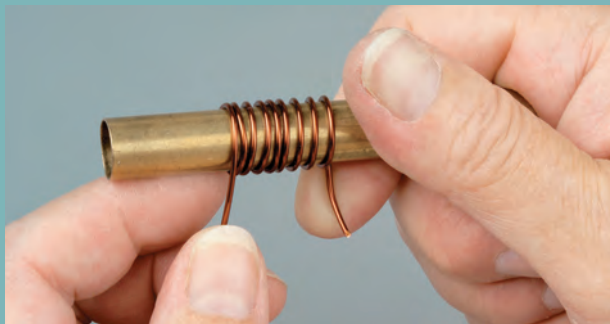

jecích zařízení s kličkou, jejímž otáčením se otáčí i tyčka a plynule se tak navíjí drát. Mohou mít dokonce i elektrický pohon. Používají se však spíše při výrobě větších drátovaných kusů ze silnějších drátů, jako jsou například misky či košíky.

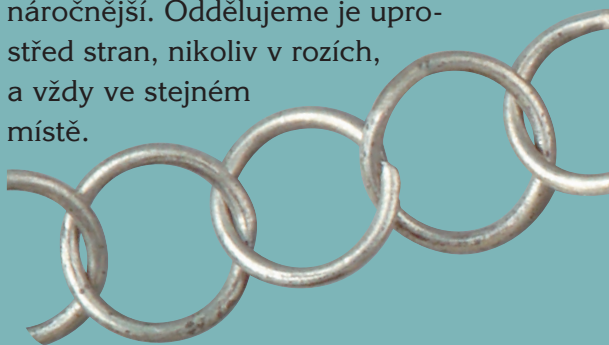

Štípané kroužky

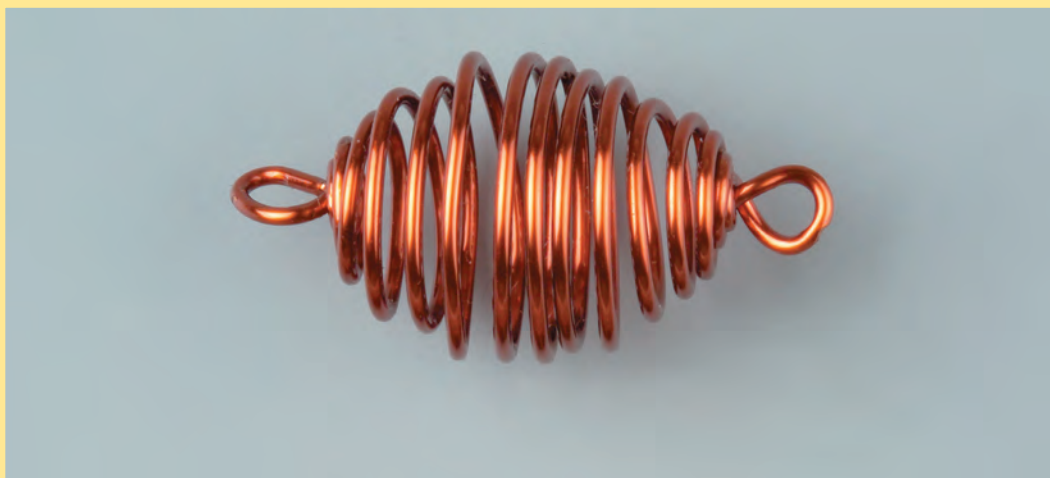
Kroužků, vyrobených z pružinové spirály, budeme potřebovat značné množství. Nejen na tvorbu řetízků, ale i na spojování článků u náhrdelníků, náušnic apod. Na tyčinku, jejíž velikost zvolíme podle toho, jak velké kroužky potřebujeme, navineme spirálu, stáhneme ji a rozstříháme. Použijeme k tomu štípací kleště a snažíme se všechny kroužky oddělovat ve stejném místě, protože pak mají pravidelný tvar. Kromě kroužků můžeme vyrobit i oválky, čtverečky a další tvary, záleží na tom, na jakou tyčinku spirálu navineme. Rozstřihání na jednotlivé články je pak jen o trochu

náročnější. Oddělujeme je uprostřed stran, nikoliv v rozích, a vždy ve stejném místě.

Drátěné korálky

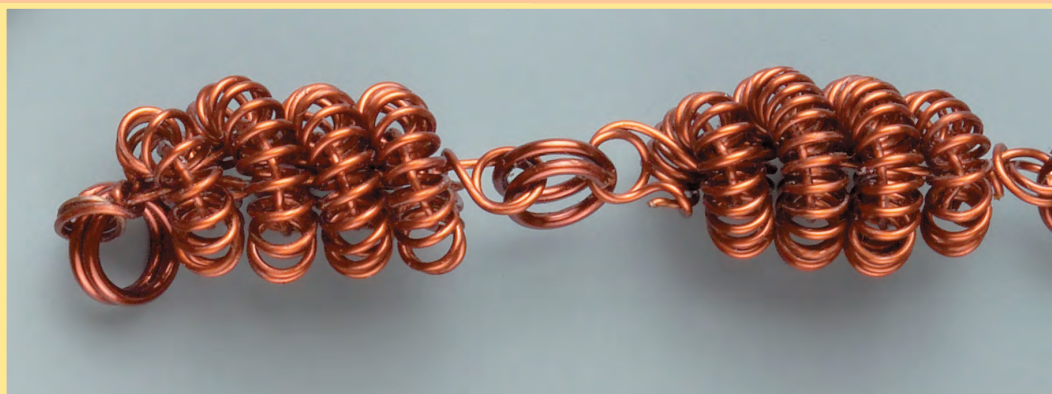

Kulaté nebo oválné korálky jsou speciálními komponenty pro tvorbu šperků. Vznikají dvojnásobným způsobem. Základem pro kulatý korálek jsou dvě ploché spirály, každá na jednom konci drátu. Poslední otočku už nevytváříme po obvodu, ale jako zvednutý okraj. Obě spirály pak

promáčkneme, přiklopíme k sobě a dotvarujeme. Pěkného zaoblení korálku docílíme, uchopíme-li do kleští spojovací očko a lehce otočíme do protisměru.

U oválných korálků si nejprve navineme pružinovou spirálu potřebné velikosti, na konci vytvo-

říme spojovací očko, uchopíme je do kleští a točivým pohybem ve směru zákrutů spirálu opatrně zužujeme.

Kromě těchto základních postupů je k dispozici ještě mnoho variant, které je výtvarně rozvíjejí. Tak například můžeme korálek ještě navíc obtočit tenkou pružinovou spirálou, anebo jej rovnou vytvořit z pružiny, pro větší pevnost protažené silnějším drátem.

